

Manifests lielo plēsēju aizsardzībai Eiropā (20.06.2013. versija)

Tulkoja Jānis Ozoliņš, LVMI Silava
Medniecības un faunas menedžmenta virziena vadošais pētnieks

Ievads

Kopš Eiropas Lielo plēsēju aizsardzības iniciatīvas¹ (ELPAI) izveidošanas 1995. gadā tā strādājusi, lai tuvotos savam mērķim – “saglabāt un atjaunot cilvēku apdzīvotajā Eiropas teritorijā vitālas lielo plēsēju populācijas, kas integrētas ainavā un ekosistēmās”. Ir iestājies 21. gadsimts, un lielo plēsēju saglabāšanai nepieciešama tālāka attīstība sakarā ar to daudzviet plašāko izplatību, dažviet arī samazināšanos, taču visā kontinentā strauji notiekošajām sociālajām, ekonomiskajām un politiskajām pārmaiņām. Tādēļ mēs saskatām skaidru nepieciešamību veikt precizējumus šo sugu aizsardzības stratēģijā. Tie balstīti uz aizsardzības politiku atbalstošiem lēmumiem, kas pieņemti pēdējo 10 gadu laikā, apsaimniekošanas principiem populāciju līmenī, kas izstrādāti 2008. gadā², kā arī citām stratēģiski nozīmīgām iniciatīvām, ko attīstījušas pārējās Pasaules Dabas aizsardzības savienības speciālistu grupas, kā, piemēram, *Dzīvās dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas politika*.

Šajā manifestā izteikts ELPAI grupas viedoklis par lielo plēsēju saglabāšanas pamatprincipiem Eiropā. Tas ir balstīts uz mūsu pieredzi un zināšanām, ko veido iniciatīvas dalībnieku daudzveidīgā specializācija, profesionālā darbība, kā arī personiskā ētiskā attieksme pret bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Dokumentā atrodams arī rosinājums domāt tālāk par minimālajām aizsardzības prasībām, ko šobrīd uzliek starptautiskās tiesiskās saistības. Tajā izklāstīti vairāki principi un ieteicamie pasākumi mērķa sasniegšanai. Visdrīzāk pats svarīgākais ir aicinājums detāli iedziļināties iespējās, ko dod cilvēku un lielo plēsēju attiecību izpratne situācijā, kad tie apdzīvo vienu ainavu. Šī izpratnes nepieciešamība ir attiecināma uz visām Eiropas valstīm un piecām lielo plēsēju sugām: brūno lāci (*Ursus arctos*), vilku (*Canis lupus*), Eirāzijas lūsi (*Lynx lynx*), Ibērijas lūsi (*Lynx pardina*) un tini (*Gulo gulo*).

Sākotnējie pieņēmumi

Mūsu vīzijas pamatā ir trīs ētiskie pieņēmumi.

Pirmo pieņēmumu veido ētiskie kritēriji un pārlicība attiecībā uz dabu:

- Lielajiem plēsējiem ir tiesības dzīvot Eiropas kontinentā.
- Dzīves un vides kvalitāte un daudzveidība Eiropā iegūst no tā, ka tajā dzīvo lielle plēsēji un pilda savas funkcijas ekosistēmās.
- Cilvēku nākotnes paaudzēm ir jādod iespēja kopā ar pārējiem Eiropas dabas resursiem saņemt mantojumā arī lielo plēsēju sugas.

Otro pieņēmumu veido pārlicība par sabiedrības attiecībām ar dabu:

- Sabiedrībai ir tiesības izmantot Eiropas dabas resursus ilgtspējīgā veidā.
- Cilvēka darbībai bieži ir svarīga nozīme, lai saglabātu Eiropas ainavu dabas un kultūras vērtības.
- Lēmumiem, kas tiek pieņemti sakarā ar bioloģiskās daudzveidības un dabas resursu aizsardzību un izmantošanu, jābūt objektīviem, atklātiem un demokrātiskiem, tajos ir jārespektē to vietējo iedzīvotāju intereses, kuri dzīvo tiešā ikdienas saskarē ar savvaļas sugām, un tiem ir jābalstās uz labākajām zināšanām, ko sniedz zinātne un praktiskā pieredze.

Šis divpusējais sākotnējais uzstādījums, kas ietver vienlaikus dabas un sabiedrības prasības, ir nepārprotami ielikts visos galvenajos starptautiskajos tiesību aktos, kas mūsdienās regulē

¹ The Large Carnivore Initiative for Europe is currently a Thematic Specialist Group within the Species Survival Commission of the IUCN-International Union for Nature Conservation. See www.lcie.org for more details.

² Linnell, J., Salvatori, V. & Boitani, L. (2008) *Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe*. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2).

dabas aizsardzību Eiropā, tajā skaitā Bernes konvencijā, Konvencijā par Eiropas ainavām, Sugu un biotopu direktīvā un Konvencijā par Bioloģisko daudzveidību, ieskaitot Malavi un Addis Ababa saistošos principus. Prasības šajā manifestā pamatā sakrīt ar esošajām starptautisko tiesību instrumentos noteiktajām prasībām, taču atsevišķās situācijās mēs dodam ieteikumus valstu iekšējiem likumdevējiem, lai pieskaņotu nacionālās tiesību normas starptautiskajām.

Trešajā pieņēmumā ietvertas zināšanas par lielo plēsēju sugu ekoloģiju, kas uzkrātas gadu desmitiem ilgušos pētījumos:

- Lielajiem plēsējiem raksturīgs salīdzinoši neliels indivīdu skaits uz teritorijas vienību, lielas individuālās teritorijas un ļoti kustīgs dzīvesveids.
- Lai arī lielos plēsējus bieži mēdz uzlūkot kā sugas ar līdzīgu ekoloģisko nišu, vilki, brūnie lāči, Eirāzijas lūši un tiņi ir daudzējādā ziņā atšķirīgi, kas jāņem vērā, risinot jautājumus, kas saistīti ar šo sugu ekoloģiju, aizsardzības nepieciešamību un attiecībām ar cilvēku.
- Neskartas teritorijas bez cilvēku saimnieciskās darbības lielajiem plēsējiem nozīmīgos apjomos Eiropā nav saglabājušās.
- Ekoloģiskā nozīmē liela daļa Eiropas kultūrainavu, kurās mijās lauksaimniecības zemes, meži, pļavas un kalnu grēdas, ir piemērotas lielajiem plēsējiem. Lielie plēsēji ir faktiski pierādījuši savu spēju dzīvot cilvēka radītā un uzturētā ainavā.
- Sakarā ar visu iepriekš minēto lielo plēsēju saglabāšana Eiropā var būt sekmīga, ja tiem tiek dota iespēja dzīvot līdzās daudzveidīgi apsaimniekotajās ainavās, kur vienlaikus noris dažādas cilvēku aktivitātes un zemes izmantošana.

Iespējas

Balstoties uz šiem trīs pieņēmumiem, lielo plēsēju un cilvēku līdzāspastāvēšanas iespējas (īpaši vietējo iedzīvotāju, kuri tieši saskaras ar plēsēju klātbūtni un izjūt to radītās papildus izmaksas) nepieciešams izvērtēt tādā veidā, lai nodrošinātu, ka lielo plēsēju populācijas ir vienots un funkcionāls komponents Eiropas ainavās, respektējot un saglabājot tajās dzīvojošās un dažādi nodarbinātās cilvēku sabiedrības pārticību. Tā kā daudzos aspektos līdzāspastāvēšana var būt saistīta ar konfliktiem, ir nepieciešams sasniegt atbilstošu kompromisa līmeni, ieviešot piemērotus pielāgošanās pasākumus un atvieglojumus. Lai lielo plēsēju un cilvēku līdzāspastāvēšanu īstenotu un padarītu ilgtspējīgu, risinājumiem ir jāatbilst šādām prasībām:

- Dinamiskumam laikā – ātrai reakcijai uz izmaiņām dabā un sociālajā vidē, kā arī pašās lielo plēsēju populācijās.
- Teritoriālajām atšķirībām – atbilstībai vietējām atšķirībām vides, sociālajos, ekonomiskajos un kultūras apstākļos, un iedzīvotāju interesēm.
- Sugu atšķirībām – specifikai, ko nosaka sugu ekoloģija un konfliktu riska līmenis, kuru veido kā reāli plēsēju radītais, tā arī cilvēku uztverē pastāvošais apdraudējums saistībā ar sociālajiem un kultūrvēsturiskajiem apstākļiem.

Līdzāspastāvēšanas būtība

Lai arī līdzāspastāvēšana ir mūsu mērķis cilvēku attiecībās ar lielajiem plēsējiem Eiropā, ir daudz jautājumu, kā šim procesam noritēt. Balstoties uz pēdējo 30 gadu pieredzi sugu aizsardzībā, kļuvis skaidrs viens – visdrīzāk nekad nepienāks diena, kad visas interešu grupas un indivīdi pilnībā vienosies par to, kā apsaimniekot lielos plēsējus, un visi būs apmierināti ar to saglabāšanu. Šajā ziņā lielo plēsēju apsaimniekošana ne ar ko neatšķiras no politiskiem procesiem citās nozarēs. Sekmīgam līdzāspastāvēšanas procesam būtu jāsaturs šādi elementi:

- Līdzāspastāvēšana jāuztver kā dinamiska abpusēja pielāgošanās, kurā cilvēki un lielie plēsēji turpina būt ainavas veidotāji un uzturētāji.
- Lai arī līdzāspastāvēšana neprasa, lai visu interešu pārstāvji pilnībā vienosies par visiem plēsēju saglabāšanas aspektiem, tai nepieciešama lielo plēsēju klātbūtnes atzīšana un likumīgi atzītas intereses grupās arī ar atšķirīgiem viedokļiem.

- Īpaša ietekme un nozīme ir piešķirama tiem uzskatiem un centieniem, kurus pārstāv vietējie iedzīvotāji un grupas, ko tieši ietekmē vai kas pašas tieši ietekmē lielo plēsēju aizsardzību.
- Sarunām par atšķirīgiem uzskatiem un jautājumiem ir jānotiek likumīgi atļautā veidā un vidē.
- Līdzāspastāvēšana neizbēgami ietver vienošanos par kompromisiem, kuru raksturs un būtība laikā un telpā būs mainīgi.

Lielo plēsēju nākotne

Nelielā populāciju blīvuma un indivīdu kustīguma dēļ lielajiem plēsējiem Eiropas kontinentā būs nepieciešama daudz lielāka apdzīvojamā teritorija, lai nodrošinātu dzīvotspēju īsā un vidējā termiņā. Ilgtermiņa dzīvotspējas nodrošināšanai, īpaši ietverot ģenētiskos aspektus, nepieciešama laba saikne starp pastāvošajām populācijām. Neaizmirstot arī par sabiedrības atbalsta izveidošanu lielo plēsēju saglabāšanai, ELPAL iestājas par sekojošo:

- Tuvākajā laikā esošās lielo plēsēju populācijas jāatjauno līdz tādai pakāpei, lai tās varētu uzskatīt par demogrāfiski vitālām.
- Populācijas, kas jau atrodas virs demogrāfiskās vitalitātes sliekšņa, ir jāsaglabā esošajā līmenī vai jāļauj tām palielināties, ja vien nav notikušas būtiskas izmaiņas reģionālajā vides ietilpībā.
- Eiropas lielo plēsēju aizsardzības ilgtermiņa mērķis ir ļaut esošajām populācijām atjaunoties tiktāl, lai starp tām pastāvētu funkcionāla saistība. Tikai tajos gadījumos, kad šī saistība nav iespējama neatgriezeniski notikušu vides pārmaiņu rezultātā, indivīdu apmaiņu starp populācijām to vitalitātes saglabāšanas nolūkos pieļaujams veikt ar cilvēku palīdzību (dzīvniekus pārvietojot).
- Lielajiem plēsējiem ir jādod pastāvīga iespēja paplašināt savu izplatību visā to potenciālajā areālā.
- Lielajiem plēsējiem Eiropā ir jābūt iespējai pastāvēt kā funkcionējošai, abpusējai ietekmei pakļautai un dinamiskai ekosistēmu sastāvdaļai. Tomēr ekoloģisko funkciju atjaunošanā ir jārēķinās ar vietējo iedzīvotāju attieksmi, ekonomisko nodrošinājumu un aktivitātēm. Tādēļ sugu izplatības atjaunošana ir svarīgāks mērķis par vietēji augsta populāciju blīvuma veidošanos.

Konfliktu būtība

Vēsturiski vienmēr pastāvējuši konflikti starp cilvēku un lielajiem plēsējiem. Mūsdienās izpratne par konfliktiem ļauj tos klasificēt pēc to atšķirīgās būtības un specifikas saistībā ar konkrētām sugām. Tie izpaužas kā:

- Ekonomiska rakstura konflikti, kurus rada plēsēju uzbrukumi mājdzīvniekiem un aizsargājamām savvaļas dzīvnieku sugām, postījumi bišu dravām, kokiem un kultūraugiem, reāli pastāvoša vai šķietama konkurence par medījamiem dzīvniekiem, bojājumi īpašumam un sociāli ekonomiskās darbības ierobežojumi, kas tiek pamatoti un arī nepamatoti saistīti ar lielo plēsēju aizsardzību.
- Ar medībām saistītie konflikti, ko rada mednieku un plēsēju konkurence par medījumu un šķirnes medību suņu bojā eja plēsēju uzbrukumu rezultātā.
- Rēķināties ar lielo plēsēju vajadzībām var nozīmēt ciest būtiskus zaudējumus saimnieciskajā darbībā un tikt ierobežotiem lauku attīstībā.
- Nedrīkst aizmirst par pastāvošajām bailēm par drošību, kas plēsēju klātbūtnē piemīt zināmai sabiedrības daļai.
- Virkne konfliktu sabiedrībā balstās uz lielo plēsēju izmantošanu par simbolu domstarpībām ar plašāku politisko motivāciju, ieskaitot dzīvesstila modernizēšanos un spriedzi saistībā ar pilsētu un lauku nevienlīdzību. Tādos gadījumos jautājums nav par plēsējiem, bet daudz dziļāku konfliktu, kurā plēsēji tiek izmantoti kā instruments.
- Daļa sabiedrības, īpaši laukos dzīvojošie, var būt pašos pamatos nepiekrīt domai, ka lielle plēsēji būtu saudzējami. Cita daļa sabiedrības, īpaši pilsētnieki, savukārt var pilnīgi nepiekrīst uzskatam, ka medības var organizēt kā ilgtspējīgu saimniecisku darbību un atļaut lauku teritorijās, kur dzīvo lielle plēsēji.
- Domstarpības, kas izriet no atšķirīgām zināšanām, piemēram, starp zinātnisku informāciju un sabiedrībā izplatītiem mītiem, arī var kļūt par galveno iemeslu konfliktiem saistībā ar lielajiem plēsējiem.

- Kamēr plašsaziņas līdzekļiem ir milzīga loma komunikācijā, pastāv nevēlama tendence radīt sensācijas un saasināt konfliktus ar tendencioziem vai polarizētiem ziņojumiem.

Reagēšana uz konfliktiem

Lai atbilstoši reaģētu, pirmais solis ir izprast konflikta smagumu un izpausmes daudzveidību. Daudzi konflikti ir atrisināmi vai mazināmi, īpaši tie, kuru pamatā ir materiālas un ekonomiskas intereses.

- Pirmais solis ir izvēlēties piemērotu risinājumu un darbības, ņemot vērā gan cilvēku, gan lielo plēsēju vajadzības un iespējas tās samierināt. Valsts institūcijām, nevalstiskajām organizācijām un zinātniekiem šī samierināšana ir jāveicina, sniedzot zināšanas, tehnisku palīdzību un piemērotu ekonomisku atbalstu tā, lai zaudējumi un ieguvumi tiktu izlīdzināti starp sabiedrības daļām, kuras ietekmē un neietekmē lielo plēsēji.
- Ir jāņem vērā, ka lielo plēsēju populācijas blīvums, ar kādu spēj samierināties lauku iedzīvotāji, bieži būs zemāks par attiecīgā reģiona vides ekoloģisko ietilpību. Konkrētu indivīdu nogalināšana, kuri radījuši problēmas, var būt daļa no konfliktu novēršanas pasākumiem, tomēr šī pieeja jāizmanto piesardzīgi un pēc tam, kad ir izvērtētas pārējās iespējas.
- Legalizētas, labi uzraudzītas un uz ilgtspējības principiem balstītas lielo plēsēju medības var būt noderīgs ceļš uz konfliktu mazināšanu, jo tās aizkavē populācijas pieaugumu līdz sociāli pieļaujamam līmenim, iesaista populāciju apsaimniekošanā vietējos iedzīvotājus, veicina izpratni par dabas vērtībām un samazina nelikumīgas medības. Tomēr šīs medību priekšrocības ir ļoti atkarīgas no konteksta un daudziem apstākļiem, ieskaitot mednieku ētiskās attieksmes pret sugu saglabāšanu.
- Svarīgi ir arī apzināt un parādīt sabiedrībai potenciālās iespējas, ko lielo plēsēji var sniegt lauku ekonomikā un ekosistēmu pakalpojumu veidā.
- Samaksa par nodarītiem zaudējumiem, neveicot to mazināšanu, parasti maz palīdz konfliktu noregulēšanā un var pat tos pastiprināt. Ja lieto finanšu instrumentus, tiem jākalpo postījumu prevencijai un citiem pasākumiem, kas atvieglo plēsēju klātbūtni saimnieciski izmantotajās teritorijās.
- Kur iespējams, jāveido pieredzējušu vietējo speciālistu komandas, kas var ātri reaģēt uz konkrētām konfliktsituācijām.
- Sociālos konfliktus vissekmīgāk var risināt, izveidojot institucionāli balstītu sistēmu, kas nodrošina savstarpējas cieņas un sapratnes pilnu dialogu starp plaši pārstāvētām interešu grupām.
- Lai samazinātu konfliktus saistībā ar atšķirīgām zināšanām par plēsējiem, vēlama aktīva dažādu interešu pārstāvju iesaiste informācijas apmaiņā un interpretācijā.
- Lielo plēsēju aizsardzībā, apsaimniekošanā un konfliktu novēršanā, cik iespējams, jābalstās uz ticamu un kvantitatīvu rakstura informāciju. Šīs prasības izpildei nepieciešams labi pamatots uzticams monitorings un drošas datu bāzes veidošana.

Dzīvotņu un barības bāzes apsaimniekošana

Lielie plēsēji ir ļoti plastiskas sugas, kas gadu tūkstošiem pastāvējušas līdzās dažādām cilvēku aktivitātēm. Tomēr tām ir dažas pamatvajadzības attiecībā uz barību, piemērotu vidi un šo apstākļu pieļaujamām izmaiņām. Dažādām sugām šīs pieļaujamās robežas var atšķirties. Turklāt, kaut arī plēsēji parādījuši spēju pastāvēt cilvēku tradicionāli apsaimniekotās ainavās, tos var apdraudēt jauni

saimnieciskās darbības veidi, īpaši tādi, kas saistīti ar pārmaiņām infrastruktūrā (enerģētika, transports, rekreācija).

- Atpūtai dabā, medībām, savvaļas augu un ogu vākšanai un mežsaimniecībai jābūt organizētai tādā veidā, kas nodrošinātu resursu ilgtspēju, veicinātu dabiskas vides saglabāšanu un tiesiski regulētu to resursu izmantošanu, kas būtiski lielo plēsēju izdzīvošanai. Lielo plēsēju populāciju apdzīvotajās teritorijās to dabiskās barības krājumi jā saglabā tiem nepieciešamā daudzumā.
- Savvaļas pārnadžu medības jāveic, rēķinoties ar plēsēju barošanās vajadzībām.
- Cilvēku radītām vides pārmaiņām jābūt tādām, kas ļauj saglabāt pietiekošas platības lielo plēsēju aizsardzībai. Īpaši svarīgi, lai infrastruktūras attīstība ietvertu efektīvus pasākumus, kas samazina plēsēju bojāejas gadījumus un nodrošina pārvietošanās iespējas ainavas mērogā.
- Ainavu plānošana jāveic gan plaša mēroga (populāciju), gan vietēja mēroga (individuālo teritoriju) līmenī, bet, novērtējot jaunu infrastruktūras elementu ietekmi uz vidi, jāņem vērā gan konkrētā elementa, gan to kumulatīvā ietekme saistībā ar kopējo zemes izmantošanu.

Lielo plēsēju populāciju apsaimniekošana

Ir jāapzinās, ka stipri pārveidotajās Eiropas ainavās un cilvēku blīvi apdzīvotajās teritorijās, kur jā īsteno līdzaspastāvēšana ar lielajiem plēsējiem, nav iespējama sugu aizsardzība pēc principa – “rokas nost no plēsējiem”. Plēsēju saglabāšana var prasīt zināmu populāciju regulēšanas pakāpi likumos noteiktos ietvaros. Pastāv arī populācijas, kas īstermiņā nevar izdzīvot bez aktīviem aizsardzības pasākumiem. Tādēļ lielo plēsēju saglabāšana visdrīzāk prasa aktīvu darbību, izmantojot plašu vietējiem apstākļiem piemērotu metožu arsenālu.

- Lielajiem plēsējiem nozīmīgā apmērā Eiropā nav teritoriju, kurās daba būtu neskarta, un šāda situācija pastāv jau daudzus gadsimtus. Lielo plēsēju pastāvēšana Eiropā tādēļ vienmēr bijusi saistīta ar abpusēju pielāgošanos un mijiedarbību starp plēsējiem un lauku iedzīvotājiem. Tā ir viena no īpatnībām, kas apvieno Eiropas dabas un kultūras mantojumus, un ir jāuzskata par pamatvērtību, ko saglabāt nākotnei.
- Ir jāatbalsta lielo plēsēju resursus nepatērējoša to izmantošana, piemēram, ekotūrisma. Tomēr arī to nedrīkst veikt bez speciālistu norādēm, lai pēc iespējas samazinātu tādu negatīvo ietekmi kā traucējums vai piebarošanas netiešas sekas.
- Cik vien iespējams, jā saglabā Eiropas lielo plēsēju ģenētiskā daudzveidība, lai nodrošinātu sugu evolucionāros procesus. Tajā pašā laikā nedrīkst kavēt dabisko izplatību un līdz šim ģenētiski izolētu grupējumu sajaukšanos. Mērķim ir jābūt ģenētiskās identitātes, nevis izolētības uzturēšanai. No otras puses, vietās, kur populācijas apdraud tuvradnieciskums, ir jāveic pasākumi ģenētiskās daudzveidības palielināšanai.
- Cik iespējams, jāatbalsta areālu paplašināšanās un saistības atjaunošanās starp mikropopulācijām dabiskā ceļā. Taču, ņemot vērā atšķirības starp sugām, kas pastāv spējā izplatīties un populāciju sarukšanas vēsturiskajos apstākļos, ir jāapzinās, ka lūšiem un lāčiem ir salīdzinoši grūtāk atgriezties fragmentētā ainavā un tiem var nākties sniegt lielāku atbalstu ar aizsardzības pasākumiem.
- Individu pārvietošana, reintrodukcija un populāciju papildināšana atsevišķās situācijās var būt nozīmīga (piem., vilki Zviedrijā), bet šiem pasākumiem jābūt rūpīgi izplānotiem, priekšroku dodot savvaļā ķertiem dzīvniekiem un jānotiek saskaņā ar Pasaules Dabas aizsardzības savienības vadlīnijām.
- Jāizvairās izlaist savvaļā individuus, kas dzimuši vai ilgstoši turēti nebrīvā; īpaši nepieļaujami tas ir ar lāčiem, jo pastāv liels risks, ka pierašana pie cilvēkiem radīs konfliktus, to var darīt ar lūšiem un āmrijām, mazākā mērā ar vilkiem, bet tikai ļoti īpašos un rūpīgi izplānotos gadījumos.
- Vilku un suņu hibridizācija apdraud vilku saglabāšanu vairāku iemeslu dēļ, kas saistīti ar ekoloģiska rakstura problēmām, sabiedrības attieksmi pret riskiem, ko rada hibrīdi un citiem aspektiem, kas saistīti ar praktisku hibrīdu kontroli. Hibridizācijas iespēja ir jāsamazina, ierobežojot savvaļā dzīvojošu un klaiņojošu suņu skaitu, kā arī plānojot vilku medības. Atbildīgajām iestādēm ir jāievieš pasākumi visu konstatējamo hibrīdu likvidēšanai dabā.

Dzīvnieku labklājības prasības lielo plēsēju saglabāšanā

Šī manifesta primārais mērķis ir paust nostāju par lielo plēsēju populāciju saglabāšanu ilgtermiņā. Taču mēs par pietiekoši svarīgām atzīstam arī atsevišķu indivīdu vajadzības un labsajūtu. Tādēļ mēs:

- Atzīstam lielo plēsēju indivīdu glābšanas, rehabilitācijas un savvaļā izlaišanas iespēju ar nosacījumu, ka tie nebrīvē nav pieradināti pie cilvēka, kas tādēļ vēlāk rada paaugstinātu konfliktu risku vai var apdraudēt cilvēku drošību.
- Uzskatām, ka tādi pasākumi kā eitanāzija, medības un dzīvu lielo plēsēju indivīdu izpēte jāveic pēc iespējas humānākā veidā.

Institucionālais nodrošinājums

Lielo plēsēju saglabāšana vienā teritorijā ar cilvēkiem ir liels izaicinājums, kas prasa, lai atbildīgās institūcijas būtu rīcībspējīgas un darbotos saskaņā ar labi izstrādātām procedūrām. Veidojot šādas institūcijas, svarīgi ievērot sekojošo:

- Tā kā lielo plēsēju aizsardzība jāīsteno plašā teritorijā, tā panākama tikai ar pārrobežu sadarbību gan starp administratīvajiem rajoniem valstu iekšienē, gan arī starp valstīm. Pasākumu decentralizācija un uzdevumu deleģēšana vietējām administrācijām jāveic, tās koordinējot no plašāka mēroga vadības centra.
- Lēmumu pieņemšanai jānotiek demokrātiski, ievērojot labākos varas nodošanas principus un vadoties pēc labākajiem sasniegumiem dabas un sociālajās zinātnēs, un, ņemot vērā, ka visām valstīm ir jāsadarbojas, lai panāktu lielo plēsēju saglabāšanu.
- Politiskos lēmumus ierobežo lielo plēsēju bioloģiski un ekoloģiski noteiktās vajadzības.
- Institūciju darbībai jānoris efektīvi un ilgtspējīgi gan sociālo, gan vides jautājumu jomā, ievērojot nepārprotamas, atklātas un paredzamas procedūras.
- Lielo plēsēju apsaimniekošanas plāniem jābūt tādiem, lai izpildītāji spētu reaģēt uz mainīgu situāciju, tie ir regulāri jāaktualizē, jāpielāgo vietējiem apstākļiem, vietēja līmeņa ietekmēm un vajadzībām.
- Tā kā lielo plēsēju saglabāšana ir nepārtraukts process, institucionālās aktivitātes ir jāuztur pastāvīgi. Atbildīgajiem darbiniekiem jābūt pastāvīgi informētiem un apmācītiem, kā rīkoties iespējamās situācijās.
- Aizsardzību plānojot, jāparedz visu to administratīvo teritoriju un interešu grupu iesaistīšana, kuru platībās dzīvojošie plēsēji pieskaitāmi vienai bioloģiski pamatoti izdalītai populācijai.
- Tā kā sabiedrības intereses, ar kurām nākas rēķināties plēsēju aizsardzībā, ir ļoti daudzveidīgas, ir nepieciešama plaša starpnozaru sadarbība un visaptverošas politikas koordinēšana. Svarīgākās nozares ir vides aizsardzība, likumu uzraudzība, lauksaimniecība, mežsaimniecība, medības un savvaļas sugu apsaimniekošana, transports, ainavu plānošana, lauku attīstība un tūrisms.
- Ir jāpastāv oficiālam mehānismam, kā sugu aizsardzības politika sadarbojas ar zinātni, lai tiktu atvieglota jaunāko pētījumu rezultātu nonākšana līdz sugu apsaimniekotājiem, un kas tiem savukārt ļautu izvirzīt prioritārus uzdevumus pētniekiem.
- Apsaimniekojošajām institūcijām ir jāizstrādā veiksmīga kārtība visu interešu grupu iesaistīšanai komunikācijā, konsultācijās un lēmumu ietekmēšanā.
- Institūcijām ir jāizmanto interešu grupas kā aktīvi partneri lielo plēsēju apsaimniekošanā.
- Lielo plēsēju nelikumīga vajāšana jāuzskata par smagu noziegumu. Atklātie gadījumi jāizmeklē tiesvedības ceļā.

Zināšanu nepieciešamība un izmantošana

Prasība, ka sugu saglabāšanas politika jābalsta uz vislabākajām pieejamām zināšanām, ir vispāratzīta. Taču ir vispār zināms, ka arī zināšanas ir daudzveidīgas un ka pastāv dažādas zināšanu formas gan tādēļ, ka tās nāk no atšķirīgām zinātņu nozarēm, gan arī tādēļ, ka tās var būt iegūtas ārpus formālās

zinātnes. Tas viss ir jāņem vērā, veicot izglītošanas politiku, un ir ļoti svarīgi identificēt katras zināšanu formas stiprās un vājās puses, kā arī iespējas, ar ko tās aprobežojas.

- Lielo plēsēju apsaimniekošanas politikā ir jāievēro vajadzīgā informācija, ko sniedz visas zinātņu nozares, ieskaitot dabas un sociālās zinātnes, un ētikas mācību.
- Visnepieciešamākais plēsēju aizsardzībā ir uz zinātniskiem pamatiem balstīts, objektīvs un ilgtspējīgi veicams monitoringa un uzskaites, lai sekotu populāciju stāvoklim. Uzskaišu biežums un precizitāte ir atkarīga no nepieciešamības – par mazām populācijām un tādām, kuras intensīvi apmedī, dati par to lielumu jāiegūst biežāk un ar augstāku precizitāti nekā par pārējām. Metodēm jāklūst vairāk standartizētām, uzticamākām, atbilstošākām un atklātākām, lai populācijas varētu novērtēt visā to areālā.
- Lielo plēsēju aizsardzībai jāizvirza kvantitatīvi mērķi (populāciju līmenī) balstīti uz droši nosakāmiem parametriem, kas ir pārlicinoši konstatējami monitoringā.
- Lielo plēsēju aizsardzībā nepieciešams stiprināt sadarbību starp pētniekiem un pārējiem šajās aktivitātēs iesaistītajiem. Aktuāla nepieciešamība ir uzlabot informācijas apmaiņas procesu.
- Cik iespējams, jāizmanto dažāda veida informācija, par svarīgu uzdevumu izvirzot plašas sabiedrības iesaisti datu ieguvē. Esošajā un no jauna izveidotajā monitoringa sistēmā, kur izmantojama sabiedrības iesaiste, kā, piemēram, mednieku, tā, cik vien iespējams, ir jāturpina ar nosacījumu, ka piegādātie dati ir noderīgi. Noderīgs var kļūt arī brīvprātīgo tīkls, kurā amatieru un praktiķu pieredze apvienojas ar formālo zinātni. Tomēr tādā gadījumā ir ļoti svarīgi, lai datu kvalitāte būtu pietiekama un dati pārbaudāmi.

Noslēguma vārdi

Manifestā aprakstīta mūsu vīzija par lielo plēsēju vietu Eiropas ainavās. Tā pamatota ar priekšnosacījumu, ka ilgtspējīga savvaļas sugu saglabāšana Eiropā var notikt vienotā ainavā, ieskaitot īpaši aizsargājamās teritorijas, bet aptverot arī plaša mēroga saimnieciski izmantojamās zemes. Vīzijā aprakstīta aktīva un dinamiska cilvēku un lielo plēsēju līdzāspastāvēšana, abpusēji ietekmējoties un pielāgojoties. Šī vīzija ir balstīta uz izglītību, pacietību, toleranci, kompromisiem un plastiskumu. Ar šo vīziju mēs ceram panākt, ka vitālas savstarpēji saistītas lielo plēsēju populācijas apdzīvo iespējami lielu daļu Eiropas kontinenta un tiek apsaimniekotas kā ierasta un augstu novērtēta lauku ainavas faunas sastāvdaļa.